

Козир Маргарита

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та історії педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-8402-2589
e-mail: m.kozyr@kubg.edu.ua

Бречко Анастасія

студентка VI курсу освітньої програми
«Педагогіка вищої школи»
Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-9644-4754
e-mail: aobrechko.pi20@kubg.edu.ua

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ЗВО
ЯК ПЕРШООСНОВА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

Анотація. У статті автори акцентують увагу на важливості модернізації організаційних форм навчання у закладах вищої освіти як першооснові якості сучасної освіти. За мету визначають теоретичне обґрунтування та емпіричну перевірку проблеми модернізації організаційних форм навчання у ЗВО в умовах парадигмальних змін. Об'єктом дослідження окреслено процес модернізації організаційних форм навчання у ЗВО. Предметом дослідження – організаційні форми навчання у ЗВО в умовах парадигмальних змін.

Результати аналізу наукових джерел, вивчення та узагальнення педагогічного досвіду авторів (викладання та навчання), результати спостережень за магістрантами дозволили зробити висновки про основні напрями оновлення (інтенсифікації) процесу викладання у ЗВО: зменшення обсягу викладання лекцій у зв'язку з розширенням доступу до освітньої інформації і, відповідно, «переформатуванням» функцій та змісту лекційного курсу (орієнтаційні, інструктивні, проблемні лекції); подолання протиставлення лекційних та практичних методів навчання студентській діяльності; активне використання сучасних технологій у процесі викладання тощо.

Автори дійшли висновку, що модернізація форм організації навчання є необхідною умовою якісної освіти у закладі вищої освіти, але водночас важливим є врахування психолого-педагогічних аспектів комунікації студентів та викладачів в умовах цих змін. У перспективі варто дослідити

оптимізацію освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: вебінар, лекція, модернізація, онлайн-курси, організаційні форми навчання, освітній процес, якість освіти.

Постановка проблеми. Сучасний світ потребує постійного оновлення знань, а отже, освіта стає актуальною як ніколи. Навчання впродовж усього життя є не просто трендом, а життєвою необхідністю. Зміни у світі сприяють оновленню не лише змісту навчання, а й потребують оновлення й актуалізації традиційних форм. Пандемія коронавірусної хвороби змусила перейти на дистанційну та змішану форми навчання ЗВО всього світу. Освіта не просто оновила, а змінила вектор розвитку та ціннісні парадигми.

Відповідно до Закону України «Про освіту» «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Закон України «Про освіту», 2017). Усі ці вимоги передбачають постійну модернізацію змісту й організаційних форм навчання, організації освітнього процесу.

Сучасні покоління, які формуються в умовах парадигмальних змін, технологізації, постійного інформаційного потоку, засвоюють знання інакше, ніж попередні, тому й потребують відповідних форм навчання.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Дослідженню традиційних форм навчання присвячено праці В. Дяченка, В. Краєвського, І. Лернера, М. Махмутова, І. Огородникова, М. Скаткіна та ін.. Сучасним формам організації навчального формату у ЗВО приділяли увагу науковці С. Блекмон, О. Ледерман, К. Лісецький, Н. Мачинська, К. Мейджор, М. Скрипник, С. Стельмах, О. Плахотнік, В. Прибилова, М. Фіцула. Теоретичні основи модернізації освітнього процесу досліджували К. Бужимська, Н. Дворнікова, Г. Поберезька, В. Федотова.

Основоположники концепції модернізації вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу (В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.) визначили необхідні орієнтири для активізації творчого потенціалу майбутнього суб'єкта науково-педагогічної діяльності, моделюючи найбільш ефективні окремі траєкторії педагогічного професіоналізму з урахуванням соціально-культурних змін, нових пріоритетів у вищій освіті та появи нових освітніх парадигм та технологій.

Важливо дослідити деталі впровадження традиційних і новітніх форм навчання, виміряти їхню ефективність і визначити проблеми їх модернізації.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити проблеми модернізації організаційних форм навчання у закладах вищої освіти як першооснови якості сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація вищої освіти в Україні є своєрідною відповіддю на глобальні виклики ХХІ століття, зокрема на прискорення інтеграції світового простору (політичної, економічної та освітньої) та техногенні катастрофи, що загрожують існуванню людства. Суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації, що відбуваються в нашій країні, інтенсивно впливають на сучасну систему освіти, а саме: зміна цінностей, застосування нових педагогічних технологій, ефективний розвиток менеджменту та маркетингу, що сприяє модернізації структури та змісту вищої освіти.

Дослідження проблеми модернізації вищої освіти засвідчує, що цей процес в Україні (Закон «Про вищу освіту» та низка нормативних актів Міністерства освіти і науки України) мав деякі спільні риси з Болонським процесом, але в більшості областей він не зустрічався. Це було пов'язано з тим, що початкові концепції такої модернізації не були зосереджені на інтеграції національної системи освіти в європейський простір. Вони мали переважно «внутрішній» характер і здебільшого зводились до «адаптації» системи вищої освіти до нових внутрішніх реалій.

На сучасному етапі концепцію модернізації змісту освіти слід докорінно переглянути та створити програму її послідовного зближення з європейським освітньо-науковим простором, наявними провідними напрямами інновацій сучасних викладачів.

Модернізація вищої освіти в сучасних умовах вимагала створення такої концепції її розвитку, яка виходила б за межі звичних уявлень про розвиток вищої освіти. У рамках старих підходів, екстраполюючи старі способи вирішення проблем, обмежуючись локальними інноваціями та окремими ланками, неможливо було створити ефективну концепцію розвитку вищої освіти.

Є лише один можливий шлях – інноваційний, який склався за останні роки у багатьох розвинених країнах (Нова парадигма вищої освіти, 1996). Інноваційний шлях розвитку вищої освіти означає перехід від спонтанних, періодичних інновацій до інновацій як способу існування системи, виробленої самою вищою школою, що є основою її цілеспрямованого, контрольованого та керованого розвитку.

Важливим напрямом інноваційної діяльності викладача є гуманізація вищої освіти як способу гуманізації навчального закладу, створення найбільш сприятливих умов для розкриття та розвитку здібностей кожного предмета. Реалізація концептуальних основ гуманізації освіти повинна реалізовуватися через програму навчання впродовж усього життя, яка

вимагає впровадження такого навчання в реальності та заохочення вищих навчальних закладів до збільшення можливостей навчання незалежно від віку, зокрема визнання попередньої освіти.

Гуманітаризм як напрям інноваційної діяльності викладача вищої школи спрямовує свої зусилля не тільки на формування гуманістичних відносин між учасниками навчального процесу, перетворення студента з об'єкта на предмет вивчення, а й повинен забезпечити: максимальне наближення дослідження для майбутніх потреб студентів, оптимальне поєднання та координацію викладання гуманітарних наук з природничими, математичними та професійними.

Як бачимо, інноваційний шлях розвитку вищої освіти в Україні на сучасному етапі є єдино можливим варіантом забезпечення її нової ролі як системи, що створює зону поглибленого розвитку для всього соціального організму. Ознаками інноваційно-освітньої системи є, зокрема, нова ідеологія виховання, а саме: перехід від простої передачі знань викладача студенту до розвитку особистості, активізація його творчої роботи, здатність особи до гнучкості, коригувальної діяльності; розробка регіональних освітніх концепцій та програм відповідно до етнокультурних, культурних та історичних особливостей і цілей, що враховується соціальною потребою в персоналі, з урахуванням ринку праці.

Міжнародне співробітництво визначено одним із найбільш пріоритетних напрямів інноваційного розвитку та вдосконалення вищої освіти. Творче використання міжнародного досвіду дозволяє орієнтувати зміст освіти, а відповідно зусилля студента сформуванню базові знання з кожного предмета, основоположні закони, концепції, наблизити навчання до практичного життя, сформуванню творчий підхід, самостійне мислення, здатність до застосування вивченого у вищій освіті в глобальному аспекті.

Завдання вищої школи, науково-дослідних установ – розробити такі освітні технології, які дозволяють розкрити особистість та реалізувати її потенціал. Роль викладача не транслювати знання, а організувати самостійну пізнавальну діяльність студентів, здійснювати фасилітацію навчального процесу та процесу розвитку індивідуума. Зважаючи на це, індивіду необхідно створити оптимальні умови для інтелектуального розвитку, оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності та формування пізнавальних мотивів навчання. Хорошою можливістю для розвитку студентів є модернізація форм організації навчального процесу.

З розвитком науки, збільшенням обсягу інформації, модернізацією виробничих технологій, актуалізацією проблеми виробництва інтелектуального багатства наявний підхід вичерпав свої можливості. На сучасному етапі розвитку існує потреба в модернізації форм навчання у вищій школі (посилення, підвищення продуктивності, ефективності навчального процесу, актуалізація відповідно до нових професійних та суспільних вимог).

На сьогодні у практиці вищої освіти існує безліч форм організації навчання, однак головною була і залишається лекція. Розглянемо модернізацію лекційного заняття в закладі вищої освіти.

Лекція – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки. Крім того, лекція служить методологічною та організаційною основою для всіх класів, зокрема й самостійних (методологічні, оскільки вона знайомить студента з наукою в цілому, надає концептуальність курсу; організаційні, оскільки всі інші форми занять так чи інакше пов'язані).

Типовими рисами лекції є систематичність, логічна послідовність, суворі структура, наукова обґрунтованість, що полегшує її сприйняття та розуміння. Це один з найбільш економічних методів навчання. Українські студенти голосують «за» лекцію, перш за все, тому що це заощаджує їхній час та інтелектуальні зусилля, це пасивний спосіб навчання, що мало сприяє розвитку вміння відокремлювати первинне від вторинного, систематизацію, класифікацію, виявлення причинно-наслідкових зв'язків тощо.

В. Краєвський, аналізуючи традиційну лекцію, виявляє такі недоліки: теми, зміст, методи та темп читання майже не залежать від якості сприйняття та, крім того, засвоєння матеріалу;

лекція зазвичай читається якомусь «посередньому» студенту;

лектор переходить до «консолідації» інформації, не акцентуючи увагу на можливості сприйняття та асиміляції студентів, намагаючись викласти весь програмний матеріал за обмежений час;

робота студентів зводиться до спроби більш повно записати пояснення викладача, відтворити з дошки формули, малюнки, схеми. (Краєвський, 2004, с. 5–23.)

Водночас у методичній літературі висловлюються неоднозначні думки щодо лекції як форми навчання. Прихильники традиційної дидактики вбачають її переваги в тому, що лекція допомагає: сконцентрувати інформацію, що надається змістом освіти у досить економічній формі; реагувати на зміни законодавчої та нормативної бази набагато швидше, ніж друковані видання; класифікувати та коментувати тенденції у значній кількості різних, часом протилежних точок зору на певну проблему; зосередитися на найскладніших питаннях, у яких студенту важко орієнтуватися самостійно; формувати у студентів уміння слухати та усвідомлювати побачене та почуте, виконувати такі важливі розумові операції, як аналіз, синтез, порівняння тощо.

Результати аналізу наукових джерел, аналізу та узагальнення педагогічного досвіду авторів (викладання та навчання), результати спостережень за магістрантами дозволили зробити висновки про основні напрями оновлення (інтенсифікації) викладання лекцій у ЗВО: *зменшення обсягу викладання лекцій у зв'язку з розширенням доступу до освітньої інформації і, відповідно, «переформатуванням» функцій та змісту лекційного курсу (орієнтаційні, інструктивні, проблемні лекції); подолання*

протиставлення лекційних та практичних методів навчання студентській діяльності; активне використання сучасних технологій у процесі викладання лекцій.

Додамо, що співвідношення лекцій та практичних занять, на наш погляд, залежить від специфіки дисципліни. Якщо він має переважно теоретичний характер, обсяг лекцій може перевищувати практичний; якщо предмет переважно орієнтований на практику, обсяг практичних занять повинен значно перевищувати обсяг лекцій. Такі питання можна вирішити на рівні кафедр, і тут також відіграє роль ініціатива самих студентів.

Визначальною рисою освітнього процесу у вищій школі є протиставлення лекційних та практичних методів навчання, заснованих на діяльності студентів. Сучасну лекцію слід проводити на основі проблем, діалогічного спілкування, активізації мислення та мовленнєвої діяльності студентів. Зокрема, педагогічна практика підтверджує ефективність таких типів лекцій (Фіцула, 2006):

1. Брейншторм («мозковий штурм»). Викладач пропонує студентам спільно вивести правило, закономірність, процес, явище. Він звертається до досвіду та знань аудиторії. Уточнюючи та доповнюючи відповіді, викладач подає теоретичну базу для практичного колективного досвіду, пише висновки на дошці (у традиційній формі викладач викладає сам). Звичайно, в цьому випадку витрачається більше часу, але можна заощадити, не зупиняючись на деталях. У процесі «мозкового штурму» спостерігається велика активність студентів.

2. Дискусія. Викладач не тільки використовує відповіді слухачів на свої запитання, але й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Це оживляє навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії, дозволяє вчителю керувати колективною думкою, використовуючи її для переконання, подолання негативних установок і помилкових уявлень деяких студентів. Зрозуміло, що ефект досягається лише за умови правильного вибору питань для обговорення та успішного, цілеспрямованого керівництва. Запитання ставляться залежно від аудиторії.

3. Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку. Прикладом такої лекції може бути запрограмоване навчання, де лектор має можливість отримати інформацію про реакцію аудиторії на питання за допомогою технічних засобів. Ви також можете порекомендувати таку техніку, як задавання питань на початку лекції або після кожного розділу. Якщо відповідь правильна, викладач продовжує презентацію, якщо ні – ставить питання та підсумовує.

4. Проблемна лекція – лекція з цілим джерелом методичних питань та компонентів здатна активізувати дані суміжних наук, досвід передового досвіду, особистий досвід студентської аудиторії, симбіоз яких забезпечує реалізацію головного завдання: підготувати майстра-викладача, професіонала. На проблемній лекції активізація мислення студентів здійснюється викладачем шляхом створення проблемних ситуацій.

5. Лекція прес-конференція. Назвавши тему лекції, викладач пропонує студентам поставити йому запитання на цю тему письмово. Упродовж двох-трьох хвилин студенти формулюють для них найважливіші запитання і передають їх викладачу, який сортує запитання відповідно до їх змісту і починає лекцію. Лекція подається не як відповіді на запитання, а як зв'язний текст, у процесі якого формулюються відповіді. У кінці лекції викладач аналізує відповіді як відображення інтересів та знань учасників навчального процесу.

6. Лекція із заздалегідь запланованими помилками має на меті стимулювати студентів до постійного моніторингу поданої інформації (пошук помилок: семантичний, методологічний, орфографічний). Існує два варіанти такої лекції. Перший: на початку лекції викладач попереджає студентів про можливі помилки чи неточності, які він свідомо зробить під час викладу лекційного матеріалу. Завдання студентів – знайти такі помилки. Обираються найбільш типові помилки, які, як правило, не чітко видно, але, здається, завуальовані. Завдання студентів – позначити помилки під час лекції, записати їх на полях та назвати в кінці. На аналіз помилок потрібно 10-15 хвилин. Правильні відповіді озвучують як студенти, так і викладач.

7. Лекція з удосконаленою самостійною роботою студентів. Особливістю самостійної розробки теоретичного матеріалу є те, що студенти виконують його перед лекцією. Заздалегідь опрацювавши конспект лекції, вони приходять на заняття із списком проблемних питань з теми. Викладач відповідає на запитання або організовує спільний пошук відповідей. Аби таке заняття мало логічну структуру, студенти формулюють питання за тематичними блоками. Така лекція сприяє розвитку навичок самостійної роботи над теоретичним матеріалом, аналізу прочитаного та бачення проблемних зон у темі, формулювання та задавання питань (найважливіша педагогічна майстерність). Якість питань оцінює викладач.

8. Лекція з мікронавчанням студентів. Цей тип лекцій є актуальним у процесі підготовки магістрів, оскільки магістерські програми передбачають науково-педагогічну підготовку студентів. На таких лекціях вони мають можливість презентувати результати своїх дослідницьких проєктів, для майбутніх викладачів це хороша педагогічна практика. Крім того, порівнюючи презентацію одногрупників з роботою досвідченого викладача, студенти дізнаються, що лекція – це не просто передача навчальної інформації лектором, а її інтегрований інтелектуальний та духовно-педагогічний вплив на студентів.

Н. Мачинська та С. Стельмах радять запроваджувати в сучасному ЗВО різноманітні види лекцій. Як пасивні: тематична, вступна, завершальна, оглядова, консультативна, настановча, поточна, узагальнювальна, інструктивна, лекція-вступ, лекція-конкретизація, лекція-інтеграція – це лекції, що мають пасивну форму, тобто традиційну; так і активні: лекція-

брифінг, лекція-бесіда, лекція-диспут, лекція-анкета, лекція-дует, «круглий стіл» (Мачинська, Стельмах, 2012).

Інформатизація навчального процесу сьогодні, у третьому десятилітті XXI століття, вже є доказаним фактом. Він передбачає використання інформаційних технологій, методів та засобів інформатики в навчальному процесі, включаючи лекції як метод і форму навчання у вищих навчальних закладах. Результати аналізу джерел свідчать про підвищення ефективності та якості навчання з використанням новітніх технологій. Важливо, не забувати про силу, вплив живого слова лектора. Інформаційно-комунікаційні засоби повинні доповнювати живого викладача, а не замінювати його.

У період всесвітньої пандемії українські освітні заклади запровадили електронне та змішане навчання, що передбачає також нові форми навчання, окрім традиційних (лекція, семінар, лабораторна робота тощо).

М. Розенберг дає таке тлумачення терміну «електронне навчання» (e-Learning): використання Інтернет-технологій для надання широкого спектра рішень, що забезпечують підвищення знань та продуктивності праці; ґрунтується на трьох основних принципах: робота здійснюється мережею; доставка навчального контенту кінцевому користувачу здійснюється за допомогою комп'ютера з використанням стандартних Інтернет-технологій (Rosenberg, 2007).

Система змішаного навчання (blended learning) поєднує роботу в аудиторії та електронне навчання.

Е. Россетт подає такі види організації змішаного навчання:

- поєднання навчальних занять із онлайн-навчанням;
- поєднання онлайн-інструктажу з доступом до тренера або викладача;
- поєднання моделювання зі структурованими курсами;
- поєднання навчання на виробництві з окремими неформальними заняттями;

поєднання управлінського коучингу з електронною навчальною діяльністю (Rossett, 2011).

Беручи до уваги зміну ролі сучасного викладача з передавача знань до організатора та фасилітатора навчального процесу, особливої уваги заслуговує технологія «змішаного навчання». Саме система змішаного навчання отримала найбільш позитивний відгук, порівнюючи з електронним навчанням та традиційною системою (Tayebinik, Puteh, 2012).

Системи електронного та змішаного навчання, що також активно практикуються в Україні в умовах всесвітньої пандемії, дозволяють використання різноманітних новітніх форм: онлайн-курси, вебінари, хакатони, форуми тощо.

Онлайн-курси поділяються на:

асинхронні онлайн-курси не проводяться в режимі реального часу. Студенти отримують зміст, завдання та часові рамки для завершення курсової роботи та іспитів. Взаємодія зазвичай відбувається через дошки обговорень, блоги та вікі. Як результат, немає часу на збори в аудиторії.

Асинхронні навчальні середовища в Інтернеті ефективні для студентів з обмеженими часовими рамками або напруженим графіком;

синхронні онлайн-курси вимагають від викладача та всіх студентів одночасної взаємодії в Інтернеті. Учасники взаємодіють за допомогою текстового, відео чи аудіочату. Синхронне навчальне середовище дозволяє студентам брати участь у курсі віддалено в режимі реального часу;

гібридні (змішані) курси навчальне середовище, яке дозволяє взаємодіяти як особисто, так і в режимі онлайн. Як правило, гібридні курси зустрічаються особисто кілька разів упродовж семестру і передбачають комп'ютерне спілкування між цими сесіями. (Howland, Moore, 2002).

Дослідження С. Блекмон та К. Мейджор засвідчили, що онлайн-курси змінюють тип взаємодії студентів між собою, змінюють їхнє уявлення з фізичного освітнього середовища на абстрактне. Студенти, які навчаються за онлайн-курсами, мають більш розвинену здатність управління часом, збалансування навчання та життя, рівень особистої відповідальності за своє навчання, одночасно важлива взаємодія з викладачем чи інструктором, аби заповнити деякі пробіли (Blackmon, Major, 2012).

Хакатон – така форма організації навчання, у процесі якої команди створюють певний проєкт, продукт чи ідею за обмежений період часу. Хакатони запрошують учасників співпрацювати, генерувати нові ідеї та вирішувати конкретні завдання в умовах інтенсивного експерименту. Хакатони відкриті для публіки або є приватними, тобто вони відкриті лише для членів групи, яка їх організовує. Така форма навчання є частиною проблемного навчання (problem-based learning), коли студенти спільно вирішують певні завдання.

О. Ледерман зазначає, що хакатони мають спільні чотири характеристики з реальним контекстом для інновацій, наприклад, стартапи або відділи досліджень та розробок:

під час коротких сплесків творчих робіт учасники, ймовірно, пройдуть повний спектр завдань та етапів, що складають інноваційний процес: генерація ідей, тестування та перевірка, розробка повного рішення;

команди мають обмінюватися знаннями та інформацією, оскільки зміна однієї сфери бізнес-моделі, ймовірно, вплине на дизайн інших сфер, тобто інформація повинна сходитися в підтримці рішень;

середовище прийняття рішень під час хакатону нагадує реальне середовище, коли рішення приймаються за обмежений період часу, інформація швидко розвивається та змінюється, характеризується високими вимогами до пам'яті та потребою у швидкому й точному аналізі і прийнятті рішень, а також високою неоднозначністю інформації. Хакатон є аналогом ділового середовища;

учасники хакатону мотивовані сприяти спільним зусиллям, оскільки результат проєкту може безпосередньо вплинути на їхнє майбутнє. Часто за хакатоном спостерігають стейкхолдери, що зацікавлені в майбутніх професійних робітниках. Для деяких учасників це може створити нові можливості для кар'єрного зростання, оскільки учасники насолоджуються

спілкуванням з наставниками, а також можуть покращити свою професійну репутацію (Lederman, 2015).

Вебінар – форма навчання, за якої учасники переглядають лекцію або доповідь і можуть ставити запитання, коментувати чи спілкуватись лише в чаті. Так, вчені з Індії Р. Мохалік та С. Поддар дослідили ефективність засвоєння знань з навчальної програми, проведеної у форматі вебінарів. Відповідно до результатів 81% опитаних будуть використовувати знання, здобуті під час курсу, у своїй професійній сфері; 67% респондентів погодилися що онлайн-програма дозволяє їм вчитися, співпрацюючи та обговорюючи з іншими учасниками; проте 68 % респондентів вказали на те, що довга тривалість вебінарів не сприяє концентрації уваги; 72-74 % респондентів мали порушення через інтернет-зв'язок або недостатній рівень володіння технологіями для повноцінного засвоєння навчальної програми (Mohalik, Poddar, 2020).

Велике значення для студентів мають нестандартні форми заняття, які викликають інтерес в усіх студентів, сприяють інтелектуальному розвитку та моральному вихованню. Нестандартні заняття стимулюють пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу студента. Ми запозичили досвід В. Юровича на нестандартних уроках і створили класифікацію нестандартних класів для університетів (Юрович, 2006):

заняття-конкурси (вікторини, конкурси, семінари-аукціони, КВК та брейн-ринги практичні заняття такі, як математика, геометрія та ін;

класи перегляду знань (практикуми-тести, консультації, класи взаємного навчання, студент у ролі викладача проводить семінар, студент у ролі спеціаліста обговорює з колегою на роботі тощо);

класи комунікативної спрямованості (семінари-дебати, конференції, телевібори);

класи-імітаційно-моделюючі ігри (імітація професійна діяльність, виконання ролей за сценарієм);

лекції-подорожі;

лекції-візуалізації;

лекції на двох, лекції із заздальгідь спланованими помилками.

Метод проєктів, завдяки якому ми розвиваємо дослідницький дух, здатність самостійно здобувати знання, аналізувати та синтезувати матеріал, самостійно критично мислити та висловлювати власні думки; творчий підхід до завдання, ініціативність та наполегливість, толерантність та вміння працювати в колективі. Крім того, використовуючи цей метод під час занять, ми створюємо можливість для розвитку навичок спілкування, мовлення. Це один з найбільш універсальних методів на заняттях з технічних та гуманітарних дисциплін. Згідно з дослідженнями вміння використовувати метод проєктів є показником високої кваліфікації науково-педагогічних працівників університету й відповідно вектором високої якості сучасної освіти.

Проаналізувавши педагогічний досвід М. Скрипника, ми класифікували інтерактивні форми та методи роботи зі студентами (Скрипник, 2005):

1. Імітація. Діалогічна взаємодія учасників освітнього процесу з метою обміну матеріальними та духовними цінностями («Самопрезентація та самокерування», «З історії мого (або українських вчених) імені та прізвища; роду», «Перші враження» перебування в університеті тощо).

2. Пізнавальні. Когнітивна взаємодія (діалог учасників з метою отримання нових знань, їх систематизація, творче вдосконалення професійних умінь та навичок (мозковий штурм, ділові ігрові ситуації тощо).

3. Мотиваційні. Діалогічна взаємодія учасників навчального процесу. Кожен визначає власну позицію щодо способів діяльності студентської групи, окремих учасників, викладача та себе («Самореклама», «Мій професійний ріст», «Інтерв'ю із собою через 10 років» тощо).

4. Нормативна. Правила діалогічної взаємодії учасників навчального процесу (встановлюються і приймаються «Правила ідеального експерта», «Правила культури поведінки сучасного професіонала», «Професіограма експерта певного профілю»).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, українська система вищої освіти потребує ґрунтовного переосмислення й системних змін. Ми вбачаємо їх можливість через упровадження інноваційного підходу, орієнтацію на студентів та зміни у світі, актуалізацію освітнього процесу відповідно до парадигмальних змін. Запровадження вимушеної дистанційної освіти продемонструвало, що модернізація форм організації навчання є необхідною умовою якісної освіти у закладі вищої освіти. Визначено основні напрями інтенсифікації процесу викладання у ЗВО: зменшення обсягу викладання лекцій у зв'язку з розширенням доступу до освітньої інформації і, відповідно, «переформатуванням» функцій та змісту лекційного курсу (орієнтаційні, інструктивні, проблемні лекції); подолання протиставлення лекційних та практичних методів навчання студентській діяльності; активне використання сучасних технологій у процесі викладання тощо. Нагальною потребою ЗВО є зміна організаційних форм навчання з традиційних на новітні. Такі форми, як брейншторм, лекція із запланованими помилками, пресконференція, дискусія, проблемна лекція тощо більш ефективні за традиційну лекцію-повідь. Актуальності набувають такі організаційні форми, як вебінар, хакатон, онлайн-курс, класи-імітаційно-моделюючі ігри, заняття-візуалізації, заняття-подорожі тощо.

Одночасно важливим є врахування психолого-педагогічних аспектів комунікації студентів та викладачів в умовах цих змін. У перспективі варто дослідити оптимізацію освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бачинська, Є. (2007). Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. *Педагогіка і психологія*. № 1 (54). С. 79–88.
- Дворнікова, Н. (2009). *Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах* (кандидат педагогічних наук). Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. С. 7.
- Краевский, В. (2004). Чему учить? *Вопросы образования*. № 3. С. 5–23.
- Махмутов, М. (1977). *Організація проблемного навчання в школі*. М.
- Мачинська, Н., Стельмах, С. *Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
- Мусієнко, І. (2009) Механізми державного управління інноваційним розвитком вищої освіти. // *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=338>.
- Немченко, С., Голік, О., Лебідь, О. (2014). *Педагогіка вищої школи: Підручник для студентів вищих навчальних закладів*. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. 534 с.
- Нова парадигма вищої освіти (1996). // *Вища освіта в Україні: Реалії, тенденції, перспективи розвитку* / В: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Ч. 1. К. 110 с.
- Педагогіка* (1988). / За ред. Ю.К. Бабанського. М.
- Плахотнік, О. (2014). Модернізація освітнього процесу у вищій школі на засадах компетентнісного підходу. В: *Інформаційні технології в освіті*: збір. наук.праць. Вид-во МДПУ ім. Б.Хмельницького. С.26-36.
- Про освіту*: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179).
- Скрипник, М. (1997). Педагогічне спілкування як основа інтерактивного навчання педагогів в умовах післядипломної освіти. *Теоретичні питання освіти та виховання*: зб. наук. пр. Київ: КНЛУ. Вип. 17. С. 97-99.
- Скрипник, М. (2005). Ігри дорослих. *Інтерактивні методи навчання* / М. Скрипник; [упоряд. І. Галіцина]. Київ: Ред. загальнопедагогічних газет. 128 с.
- Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013.
- Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» від 30 вересня 2010 р. № 926/2010 // *Інформація і право*. 2011. № 1(1). С. 96-98.
- Фіцула, М. (2006). *Педагогіка вищої школи*. Київ: «Академвидав». 352 с.
- Юрович, В. (2006). Нестандартні уроки як засіб підвищення ефективності навчання в курсі «Я і Україна». *Початкова школа*. №6. С. 23.
- Blackmon, Stephanie J. and C. Major. (2012) Student Experiences in Online Courses: A Qualitative Research Synthesis. *The Quarterly Review of Distance Education*. No 13, 77-85.
- Howland, J. and Moore, J. (2002). Student perceptions as distance learners in Internet-based courses. *Distance Education*, 23(2), 183-195.
- Lederman and Oren. (2015). *Hacking Innovation-Group Dynamics in Innovation Teams*. Ph.D. thesis, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA, USA.
- Mohalik, Ramakanta, Poddar and Srimoyee, (2020). *Effectiveness of Webinars and Online Workshops during the COVID-19 Pandemic* (September 12). URL: <https://ssrn.com/abstract=3691590> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3691590> [Data zvernennia 02.10.21].

Rosenberg, M. Beyond (2007). *E-Learning: New Approaches to Managing and Delivering Organizational Knowledge* / Marc J. Rosenberg, Ph. D. // ASTD International Conference. June 3. Atlanta.

Rossett, Allison (Editor), (2011), *The ASTD E-Learning Handbook Best Practices, Strategies, and Case Studies for an Emerging Field*/ URL: <http://books.mcgraw-hill.com/authors/rossett/bl.htm> Accessed 25th November. [Data zvernennia 02.10.21].

Tayebinik, M., & Puteh, M. (2012). Blended Learning or E-learning? International Magazine on Advances in Computer Science and Telecommunications, 3(1), 103-110.

REFERENCES

- Babansky, Yu. (1988). *Pedahohika* [Pedagogy]. [in Russian].
- Bachynska, Ye. (2007). Mekhanizm formuvannia innovatsiinoho osvitnoho prostoru v rehioni [The mechanism of formation of innovative educational space in the region]. *Pedahohika i psykhologhiia*. [in Ukrainian]
- Dvornikova, N. (2009). *Pedahohichni umovy modernizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu u vyshchikh navchalnykh zakladakh* [Pedagogical conditions of modernization of educational process in higher educational institutions]. Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. K. [in Ukrainian].
- Kraevskiy, V. (2004). Chemu uchit? [What's to teach?]. *Voprosy obrazovaniya*. [in Russian].
- Makhmutov, M. (1977). *Orhanizatsiia problemnoho navchannia v shkoli* [Organization of problem-based learning at school]. [in Ukrainian].
- Machynska, N., Stelmakh, S. (2012). *Suchasni formy orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli* [Modern forms of organization of educational process in higher school]. Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnykh sprav. [in Ukrainian].
- Musiienko, I. (2009). Mekhanizmy derzhavnogo upravlinnia innovatsiinym rozvytkom vyshchoi osvity [Mechanisms of state management of innovative development of higher education]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. [in Ukrainian].
- Nemchenko, S. (2014). *Pedahohika vyshchoi shkoly: Pidruchnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv* [Pedagogy of higher school: Textbook for students of higher educational institutions]. LONDON-XXI. [in Ukrainian].
- Nova paradyhma vyshchoi osvity. (1996). *Vyshcha osvita v Ukraini : Realii, tendentsii, perspektyvy rozvytku* [Higher education in Ukraine: Realities, tendencies, prospects of development]. [in Ukrainian].
- Plakhotnik, O. (2014). *Modernizatsiia osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu* [Modernization of educational process in higher school on the basis of competence approach]. Vyd-vo MDPU im. B.Khmelnyskoho. [in Ukrainian].
- Pro osvitu (2017): Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII*. [About Education: Law of Ukraine] *Holos Ukrainy*. 27 veres. (No 178-179). [in Ukrainian].
- Skrypnyk, M. (1997). *Pedahohichne spilkuвання yak osnova interaktyvnoho navchannia pedahohiv v umovakh pislidyplomnoi osvity* [Pedagogical communication as the basis of interactive teaching of teachers in terms of postgraduate education]. Kyiv: KNLU. [in Ukrainian].
- Skrypnyk, M. (2005). *Игры doroslykh. Interaktyvni metody navchannia* [Adult games. Interactive teaching methods]. K. : Red. zahalnopedahohichnykh hazet. [in Ukrainian].

Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku” vid 25.06.2013 № 344/2013 [Presidential decree “On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021”]. [in Ukrainian].

Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro zakhody shchodo zabezpechennia priorytetnoho rozvytku osvity v Ukraini” vid 30 veresnia 2010 r. № 926/2010 [Presidential decree “On measures to ensure the priority development of education in Ukraine”]. [in Ukrainian].

Fitsula, M. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly*: Navch. posib. [Pedagogy of higher school: Textbook]. Akademvydav. [in Ukrainian].

Yurovych, V. (2006). Nestandartni uroky yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchannia v kursy “Ia i Ukraina” [Non-standard lessons as a means of improving the effectiveness of education in the course “I and Ukraine”]. *Pochatkova shkola*. [in Ukrainian].

Blackmon, Stephanie J. & C. Major. (2012). Student Experiences in Online Courses: A Qualitative Research Synthesis. *The Quarterly Review of Distance Education*. No 13, 77-85. [in English].

Howland, J. & Moore, J. (2002). Student perceptions as distance learners in Internet-based courses. *Distance Education*, 23(2), 183-195. [in English].

Lederman & Oren. (2015). *Hacking Innovation-Group Dynamics in Innovation Teams*. Ph.D. thesis, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA, USA. [in English].

Mohalik, Ramakanta, Poddar & Srimoyee, (2020). *Effectiveness of Webinars and Online Workshops during the COVID-19 Pandemic* (September 12). URL: <https://ssrn.com/abstract=3691590> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3691590> [Data zvernennia 02.10.21]. [in English].

Rosenberg, M. (2007). *Beyond E-Learning: New Approaches to Managing and Delivering Organizational Knowledge* / Marc J. Rosenberg, Ph. D. // ASTD International Conference. June 3. Atlanta. [in English].

Rossett, Allison (Editor). (2011), *The ASTD E-Learning Handbook Best Practices, Strategies, and Case Studies for an Emerging Field*/ URL: <http://books.mcgraw-hill.com/authors/rossett/bl.htm> Accessed 25th November. [Data zvernennia 02.10.21]. [in English].

Tayebnik, M., & Puteh, M. (2012). Blended Learning or E-learning? *International Magazine on Advances in Computer Science and Telecommunications*, 3(1), 103-110. [in English].

MODERNIZATION OF ORGANIZATIONAL FORMS OF EDUCATION IN THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS THE BASIS OF MODERN EDUCATION QUALITY

Marharyta Kozyr

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Theory and History of Pedagogy,
Pedagogical Institute of the Borys Hrinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8402-2589,
e-mail: m.kozyr@kubg.edu.ua

Anastasia Brechko

student of the educational program
“Higher School Pedagogy”,
Pedagogical Institute
of Borys Hrinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9644-4754,
e-mail: aobrechko.pi20@kubg.edu.ua

Abstract. In the article the authors note the importance of modernization of organizational forms of education in higher education institutions as the primary quality of modern education. The aim of the article is to determine the theoretical justification and empirical verification of the problem of modernization of organizational forms of education in the conditions of paradigmatic changes. The object of the study outlines the process of modernization of organizational forms of education in higher education institutions. The subject of the research is organizational forms of education in the conditions of paradigmatic changes.

The results of analysis of scientific sources, study and generalization of pedagogical experience of authors (teaching and learning), results of observations of undergraduates allowed to draw conclusions teaching in higher education institutions: reducing the volume of teaching lectures in connection with the expansion of access to educational information and, accordingly, «reformatting» the functions and content of the lecture course (orientation, instructional, problem lectures); overcoming the opposition of lecture and practical methods of teaching student activities; active use of modern technologies in the teaching process, etc.

The authors concluded that the modernization of forms of education is a necessary condition for quality education in higher education, but it is important to take into account the psychological and pedagogical aspects of communication between students and teachers. In the future, it is worth exploring the optimization of the educational process in higher education institutions in the context of distance learning.

Keywords: webinar, lecture, modernization, online courses, organizational forms of education, educational process, quality of education.

Стаття надійшла до редакції: 14.09.2021р.